

УДК 65 : 334 : 316.354 : 316.42 (614.2 + 615.1)

<https://doi.org/10.24959/sphhcj.18.131>

Ю. С. БРАТИШКО, О. В. ПОСИЛКІНА

Національний фармацевтичний університет

ОБҐРУНТУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЛЯ ПОТРЕБ ВІТЧИЗНЯНОЇ ФАРМАЦІЇ

Мета: розробка науково-методичних підходів до формування освітньо-професійної програми (ОПП) підготовки менеджерів із соціальної відповідальності для потреб фармацевтичної галузі, однією з основних характеристик якої є соціальна спрямованість діяльності всіх суб'єктів ринкових відносин.

Матеріали та методи: аналіз, синтез, емпіричні методи, методи контрольного опитування та моделювання.

Результати дослідження. За результатами проведеного аналізу визначена потреба вітчизняної фармації у певних фахівцях: фармацевтичний (медичний) представник, регіональний менеджер, бізнес-тренер, економіст, бухгалтер, менеджер з персоналу, логіст, менеджер з управління проектами, фахівець з управління якістю, реєстрації та стандартизації, інженер-технолог, менеджер з розвитку, менеджер з комунікацій, менеджер зі зв'язків із громадськістю, менеджер по роботі з ключовими клієнтами, бренд-менеджер та ін. Виявлено, що низка функціональних обов'язків працівників згаданих посад містить функції, які традиційно належать до обов'язків менеджерів із соціальної відповідальності. Обґрунтовано, що сучасні фармацевтичні компанії потребують фахівців з управління соціально відповідальною діяльністю. Сформовано перелік фахових компетентностей менеджера із соціальної відповідальності, на підставі яких визначено обов'язкові та вибіркові компоненти освітньо-професійної програми «Управління соціальною відповідальністю», сформований навчальний план підготовки фахівця із соціальної відповідальності для потреб фармацевтичної галузі з урахуванням сучасних світових тенденцій.

Висновки. Упровадження у діяльність закладів вищої освіти (ЗВО) розробленої ОПП та навчального плану підготовки фахівців із соціальної відповідальності дасть змогу створити підґрунтя для підготовки фахівців такого профілю для потреб вітчизняної фармації.

Ключові слова: соціальна відповідальність; компетентність; освітньо-професійна програма; менеджер; фармацевтичне підприємство.

YU. S. BRATISHKO, O. V. POSYLKINA

SUBSTANTIATION OF COMPETENCES AND EDUCATIONAL COMPONENTS WHEN TRAINING MANAGERS ON SOCIAL RESPONSIBILITY FOR NEEDS OF THE DOMESTIC PHARMACY

Aim. To develop scientific and methodical approaches to formation of the educational and professional program (EPP) for training managers on social responsibility for needs of the pharmaceutical branch, one of the main characteristics of it is the social orientation of the activity of all subjects of the market relations.

Materials and methods. The analysis, synthesis, empirical methods, method of control poll, and modeling method were used.

Results. Proceeding from the results of the analysis conducted the need of the domestic pharmacy for particular professionals has been determined: pharmaceutical (medical) representative, regional manager, business coach, economist, accountant, HR-manager, logistician, project management manager, specialist in quality management, registration and standardization, process engineer, development manager, communications manager, public relations manager, key clients manager, brand manager and others. It has been found that a sufficient number of functional duties of the specified positions contains functions, which traditionally belong to duties of managers on social responsibility. It has been proven that modern pharmaceutical companies need specialists in management of the socially responsible activity. The list of professional competences of the manager on social responsibility has been created; based on it the obligatory and selective components of the educational and professional program "Management of Social Responsibility" have been determined; the curriculum for training specialists on social responsibility for needs of the pharmaceutical branch has been developed taking into account the current global trends.

Conclusions. Introduction of the EPP developed in the activities of higher educational institutions (HEI) and the curriculum for training specialists on social responsibility will allow creating the basis for training specialists of this profile for needs of the domestic pharmacy.

Key words: social responsibility; competence; educational and professional program; manager; pharmaceutical enterprise.

Ю. С. БРАТИШКО, О. В. ПОСЫЛКИНА

ОБОСНОВАНИЕ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ КОМПОНЕНТ ДЛЯ ПОДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРОВ ПО СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ДЛЯ НУЖД ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ФАРМАЦИИ

Цель: разработка научно-методических подходов к формированию образовательно-профессиональной программы (ОПП) подготовки менеджеров по социальной ответственности для нужд фармацевтической отрасли, одной из основных характеристик которой является социальная направленность деятельности всех субъектов рыночных отношений.

Материалы и методы: анализ, синтез, эмпирические методы, методы контрольного опроса и моделирования.

Результаты исследования. Исходя из результатов проведенного анализа определена потребность отечественной фармации в определенных специалистах: фармацевтический (медицинский) представитель, региональный менеджер, бизнес-тренер, экономист, бухгалтер, менеджер по персоналу, логист, менеджер по управлению проектами, специалист по управлению качеством, регистрации и стандартизации, инженер-технолог, менеджер по развитию, менеджер по коммуникациям, менеджер по связям с общественностью, менеджер по работе с ключевыми клиентами, бренд-менеджер и др. Обнаружено, что достаточное количество функциональных обязанностей указанных должностей содержит функции, которые традиционно относятся к обязанностям менеджеров по социальной ответственности. Доказано, что современные фармацевтические компании нуждаются в специалистах по управлению социально ответственной деятельностью. Сформирован перечень профессиональных компетентностей менеджера по социальной ответственности, на основании которых определены обязательные и выборочные компоненты образовательно-профессиональной программы «Управление социальной ответственностью», сформирован учебный план подготовки специалиста по социальной ответственности для нужд фармацевтической отрасли с учетом современных мировых тенденций.

Выводы. Внедрение в деятельность заведений высшего образования (ЗВО) разработанной ОПП и учебного плана подготовки специалистов по социальной ответственности позволит создать основу для подготовки специалистов такого профиля для нужд отечественной фармации.

Ключевые слова: социальная ответственность; компетентность; образовательно-профессиональная программа; менеджер; фармацевтическое предприятие.

Постанова проблеми. Сьогодні проблема запровадження соціально відповідальної моделі ведення фармацевтичного бізнесу набуває все більшої актуальності як за кордоном, так і в Україні. Останнім часом на фармацевтичних підприємствах (ФП) активно створюються посади та відділи з управління соціально відповідальною діяльністю. Але через відсутність в Україні досвіду і навчально-методичних розробок з підготовки у ЗВО відповідних фахівців ФП вимушені наймати на посади менеджерів із соціальною відповідальністю непрофільних фахівців, що суттєво уповільнює реалізацію соціально відповідальної моделі діяльності вітчизняних фармацевтичних виробників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління соціальною відповідальністю бізнесу були започатковані такими відомими науковцями, як Н. R. Bowen [1], К. Davis [2-4], А. В. Carroll [5-7]. В Україні проблеми управління корпоративною соціальною відповідальністю розробляються у працях А. М. Колота, Т. В. Калінеску, С. В. Мельника та інших учених.

У фармації окремі аспекти управління соціальною відповідальною діяльністю ФП розглянуті у працях А. А. Котвіцької [8], Є. Г. Книша, З. М. Мнушко, В. М. Толочка [9], А. С. Немченко, М. С. Пономаренка, О. П. Гудзенка, Б. П. Громовика, Н. О. Ткаченко та інших учених. Але, незважаючи на значний внесок цих науковців, недостатньо опрацьованою залишається проблема підготовки фахівців у сфері управління соціальною відповідальністю з урахуванням специфіки фармацевтичної галузі і в умовах імплементації в Україні європейських норм із соціального захисту та соціального забезпечення населення.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Як показав проведений аналіз, у працях фахівців досліджуються існуючі форми соціальної відповідальності ФП, здійснюються спроби обґрунтувати методи та інструментарій управління соціальною відповідальністю. Але дотепер не розробленими залишаються методичні засади визначення професійних компетентностей фахівців з управління соціальною

відповідальністю з урахуванням вимог фармацевтичних роботодавців, формування відповідної освітньо-професійної програми (ОПП) та розробки навчального плану підготовки відповідних фахівців.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є розробка науково-методичних підходів до формування освітньо-професійної програми (ОПП) підготовки менеджерів із соціальної відповідальності для потреб фармацевтичної галузі, однією з основних характеристик якої є соціальна спрямованість діяльності всіх суб'єктів ринкових відносин. Для досягнення поставленої мети необхідно визначення компетентностей менеджера із соціальної відповідальності, обов'язкових та вибіркових компонент за ОПП «Управління соціальною відповідальністю», які є основою розробки навчального плану підготовки фахівців з управління соціальною відповідальністю на ФП.

Об'єктом дослідження є сукупність навчальних дисциплін у структурі підготовки фахівців із соціальної відповідальності за кордоном та перелік компетентностей менеджерів із соціальної відповідальності.

Науковою новизною дослідження є формування кола професійних компетентностей менеджера із соціальної відповідальності ФП; визначення обов'язкових та вибіркових компонент ОПП «Управління соціальною відповідальністю» з урахуванням потреби фармації у фахівцях цього профілю.

Викладення основного матеріалу дослідження. Фармація через свою специфіку є однією з найбільш стабільно функціонуючих галузей економіки в Україні й у світі, що повною мірою стосується і ринку праці фармацевтичного персоналу. Сьогодні ринок праці фармацевтичного персоналу залишається одним із найбільш дефіцитних. Так, за даними кадрового порталу hh.ua, у червні 2017 року кількість вакансій у фармації зросла у порівнянні з червнем 2016 року на 3 %.

За результатами проведеного нами аналізу таких провідних інтернет-сайтів із працевлаштування, як work.ua, rabota.ua, trud.ua, hh.ua, job.ukr.net, jobs.dou.ua, ain.ua, ua.jobrapido.com, job.morion.ua, фармація сьогодні поряд із провізорами та фармацевтами потребує таких фахівців, як: фармацевтичний (медичний)

представник, регіональний менеджер, бізнес-тренер, економіст, бухгалтер, менеджер з персоналу, логіст, менеджер з управління проектами, фахівець з управління якістю, реєстрації та стандартизації, інженер-технолог, менеджер з розвитку, менеджер з комунікацій, менеджер зі зв'язків із громадськістю, менеджер по роботі з ключовими клієнтами, бренд-менеджер та ін.

Нами проаналізовані вимоги ФП до вказаних посад і ті обов'язки, які вони мають виконувати. За аналізом можна зробити висновки, що ФП у функціональні обов'язки таких посад, як фармацевтичний (медичний) представник, регіональний менеджер, бізнес-тренер, економіст, менеджер з персоналу, логіст, менеджер з управління проектами, фахівець з управління якістю, менеджер з розвитку, менеджер з комунікацій, менеджер зі зв'язків із громадськістю, менеджер по роботі з ключовими клієнтами, бренд-менеджер, закладають функції, які за кордоном традиційно належать до обов'язків менеджерів із соціальної відповідальності. Але аналіз інтернет-сайтів із працевлаштування дав змогу стверджувати, що лише 2 % з проаналізованих вакансій ФП стосуються потреби у профільних фахівцях – менеджерах із соціальної відповідальності.

Соціально відповідальна діяльність (СВД) суб'єктів фармацевтичної галузі вимагає професійного підходу до її планування та організації. Отже, виникають питання щодо того, хто на ФП має займатися управлінням СВД, як правильно підібрати персонал, до обов'язків якого будуть входити питання формування ефективної системи соціальної відповідальності ФП, оцінки рівня її розвитку, проведення внутрішнього соціального аудиту, складання соціальної звітності тощо.

Вивчення фактичного складу персоналу та функціональних обов'язків фахівців і керівників вітчизняних ФП довело, що питаннями формування, управління та розвитку СВД на ФП сьогодні найчастіше займаються PR-менеджери, контент-менеджери, менеджери з розвитку, копірайтери, регіональні менеджери, менеджери з продажів та маркетологи. Але слід мати на увазі, що сьогодні в Україні (згідно із Класифікатором

професій від 26.10.2017 р.) існують такі посади, функціональними обов'язками яких безпосередньо є питання оцінки й управління соціальною відповідальністю компанії (підприємства), а саме: менеджер (управитель) із соціальної та корпоративної відповідальності та експерт із соціальної відповідальності.

Найчастіше у закордонних фармацевтичних компаніях аналогією цих посад є такі: entry-level corporate social responsibility officer (службовець із корпоративної соціальної відповідальності початкового рівня), assistant or corporate social responsibility officer (помічник службовця із корпоративної соціальної відповідальності), corporate social responsibility specialist (фахівець із корпоративної соціальної відповідальності), corporate social responsibility supervisor (супервайзер із корпоративної соціальної відповідальності), corporate social responsibility manager (менеджер із корпоративної соціальної відповідальності), senior corporate social responsibility manager (головний менеджер із корпоративної соціальної відповідальності).

Нами проаналізовано 836 актуальних на кінець 2016 року вакансій, наданих понад 50 аптеками (частка вакансій – 21 % із загальної кількості проаналізованих), 63 оптовими фармацевтичними фірмами (частка вакансій – 56 %) та 22 ФП-виробниками лікарських засобів (частка вакансій – 23 %). Аналіз проводився за даними таких провідних інтернет-сайтів із працевлаштування, як work.ua, rabota.ua, trud.ua, hh.ua, job.ukr.net, jobs.dou.ua, ain.ua, ua.jobrapido.com, job.morion.ua. Нами виявлено, що на кінець 2016 року тільки 17 вакансій (2 %) з проаналізованих 836 на досліджуваних ФП стосуються потреби у спеціалістах з управління соціальною відповідальною діяльністю. Подібний аналіз ми проводили наприкінці першого півріччя 2018 року, він показав зростання зацікавленості ФП у фахівців із соціальної відповідальності. Так, із проаналізованих 904 вакансій на досліджуваних ФП потреби у спеціалістах з управління соціальною відповідальною діяльністю стосуються 2,9 % вакансій. За оцінками закордонних експертів агенції BLS, потреба у менеджерах із соціальної

відповідальності до 2024 року зросте у світі на 6 % [13].

Сьогодні, за результатами аналізу закордонної практики управління соціальною відповідальністю фармацевтичного бізнесу (СВФБ), 93 % менеджерів із корпоративної соціальної відповідальності є фахівцями іншого профілю.

Так, 24,2 % менеджерів із корпоративної соціальної відповідальності є фахівцями у сфері PR-менеджменту, 23,9 % – маркетологами, 22,6 % – фахівцями з корпоративних комунікацій, 19,2 % – економістами, 10,1 % – фахівцями в інших сферах.

Серед менеджерів із корпоративної соціальної відповідальності у закордонних фармацевтичних компаніях мають лише ступінь бакалавра – 50 %, ступінь бакалавра та магістра – 38 %, ступінь бакалавра, магістра та/або диплом MBA – 12 %. Середня річна заробітна плата 80 % менеджерів із корпоративної соціальної відповідальності у США та західноєвропейських компаніях сягає 60000 дол. США, але залежно від освітнього рівня та досвіду роботи фахівця може сягати й 110000-120000 дол. США на рік. Менеджерами з корпоративної соціальної відповідальності за кордоном є переважно жінки, традиційні для цієї посади умови праці – «6 на 8» з корпоративним медичним страхуванням та законодавчо обумовленою відпусткою.

Сучасні українські ФП, як роботодавці, висувають чималі вимоги до посади фахівця із корпоративної соціальної відповідальності. У попередніх наших дослідженнях визначені функціональні обов'язки фахівців із соціальної відповідальності та вимоги до посади фахівців із соціальної відповідальності сучасних ФП як роботодавців, а також перелік необхідних знань фахівця (менеджера) із соціальної відповідальності [10].

Головними фаховими компетентностями менеджера із соціальної відповідальності на ФП мають бути:

1. Здатність використовувати знання нормативно-правової бази України та інших країн світу у сфері соціальної відповідальної діяльності ФП, а також знання міжнародних стандартів, які регламентують корпоративну соціальну відповідальність суб'єктів фармацевтичної галузі.

2. Здатність формувати ефективну систему партнерських відносин зі стейкхолдерами, виявляти напрямки взаємовигідного співробітництва, координувати діяльність ФП зі стейкхолдерами на засадах партнерської взаємодії.

3. Здатність управляти соціальними інвестиціями ФП, оцінювати їх ефективність та застосовувати знання основ бюджетування.

4. Здатність управляти ініціативними соціальними проектами та програмами, залучати ФП до участі у соціальних проектах різного рівня.

5. Здатність використовувати знання екологічного менеджменту на ФП.

6. Здатність використовувати інструменти і технології інноваційного менеджменту для забезпечення ефективності соціально відповідальної діяльності ФП.

7. Здатність формувати та реалізовувати стратегію сталого соціально-економічного розвитку ФП, прогнозувати тенденції соціально-економічного розвитку ФП з урахуванням технологій ризик-менеджменту.

8. Здатність застосовувати технології івент-менеджменту та організувати PR-заходи для підвищення репутації фармацевтичної компанії як соціально відповідальної.

9. Здатність використовувати сучасні інформаційні технології та економіко-математичні методи і моделі для системного дослідження й управління соціально-економічними процесами на ФП.

10. Здатність проводити соціальний моніторинг та соціальний аудит у фармацевтичній компанії.

11. Здатність застосовувати технології бренд-менеджменту для забезпечення конкурентоспроможності ФП.

12. Здатність складати та оприлюднювати соціальну звітність для підвищення репутації та ділового іміджу ФП.

13. Здатність застосовувати знання технологій рейтингування для підвищення соціально відповідального статусу фармацевтичної компанії.

14. Здатність управляти комунікаціями та конфліктами, а також застосовувати навички нетворкінгу, тайм-менеджменту, тим-білдингу, мотиваційного та репутаційного

менеджменту та управління персоналом для формування ефективної корпоративної культури суб'єктів фармацевтичної галузі.

15. Здатність застосовувати знання ділового етикету та підтримувати корпоративний етичний кодекс ФП.

16. Здатність проводити науково-дослідницьку та науково-педагогічну діяльність, навчати персонал, консультувати, викладати дисципліни соціально-економічного та управлінського спрямування.

Отже, для фармації, що є галуззю, яка випускає продукцію особливої соціальної значущості, що безпосередньо впливає на здоров'я та якість життя людей, та в якій питання соціальної відповідальності бізнесу та відповідальності перед персоналом мають першочергове значення, актуальним є запровадження ОПП «Управління соціальною відповідальністю» в межах спеціальності «Менеджмент» галузі знань «Управління та адміністрування». Саме такі фахівці будуть здатні ефективно вирішувати те широке коло завдань, які сьогодні безпосередньо стосуються компетентностей менеджера із соціальної відповідальності.

В Україні головним документом, який закріплює перелік та зміст компетентностей фахівців, є освітньо-професійна програма (ОПП) підготовки, розроблена закладом вищої освіти. ОПП – це система освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС), необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими має оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти [11, 12].

Розробка і дотримання ОПП є важливим чинником організації навчального процесу у ЗВО України, однією з передумов підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері управління соціальною відповідальністю на ФП. Сьогодні в Україні жоден ЗВО не готує фахівців з управління соціальною відповідальністю з орієнтацією на фармацевтичну галузь. Тому розробка і реалізація

ОПП «Управління соціальною відповідальністю» є актуальною і своєчасною з огляду на імплементацію Україною європейських норм соціального захисту та забезпечення населення і зростання уваги ФП до проблем управління СВД.

Метою ОПП «Управління соціальною відповідальністю» є формування здатності застосовувати набуті знання, уміння та навички з дисциплін загальної та професійної підготовки для вирішення типових завдань діяльності менеджера (управителя) із соціальної та корпоративної відповідальності на відповідній посаді, включаючи управління соціальною відповідальністю діяльністю підприємств, зокрема і фармацевтичних компаній; застосування сучасних методів та моделей управління соціальними програмами та соціальними проектами, забезпечення установами сталих партнерських відносин зі стейкхолдерами, формування соціальної (нефінансової) звітності, здійснення безперервного соціального моніторингу та соціального аудиту на підприємствах, формування бази для включення підприємства до національних та галузевих рейтингів у сфері соціальної відповідальності для підвищення конкурентоспроможності та ділової репутації підприємств, а також здійснення науково-педагогічної діяльності.

До діяльності магістра з управління соціальною відповідальністю належать дослідницька, планово-проектувальна, організаційна, управлінська, консультативна, науководослідна та навчально-методична функції, аналіз та діагностика підприємства, зокрема і фармацевтичного, розробка та обґрунтування рекомендацій щодо вирішення проблем функціонування і розвитку ФП, стратегічне бізнес-планування та контроль результатів його упровадження, постійне підвищення професійного рівня.

Обов'язковими компонентами (обов'язковими навчальними дисциплінами) розробленої ОПП «Управління соціальною відповідальністю» є: соціальна відповідальність суб'єктів фармацевтичної галузі, соціальний менеджмент, корпоративна культура та етика фармацевтичного бізнесу, конкурентоспроможність фармацевтичного підприємства, управління персоналом, стратегічний та фінансовий менеджмент, управління

проектами, соціальний аудит на фармацевтичному підприємстві, інноваційний менеджмент, методологія та організація наукових досліджень та інтелектуальна власність, міжнародне приватне право, інформаційні системи і технології у фармації.

Варіативними компонентами (варіативними навчальними дисциплінами) розробленої ОПП «Управління соціальною відповідальністю» є: паблік рилейшенз, маркетинговий менеджмент, міжнародні стандарти, екологічний менеджмент на фармацевтичному підприємстві, ризик-менеджмент, управління соціально-економічною безпекою фармацевтичного підприємства, корпоративне управління, міжнародний менеджмент, фармацевтичне право, трудове право.

Із метою започаткування підготовки магістрів з управління соціальною відповідальністю для потреб фармації у НФаУ розроблено проекти ОПП та навчального плану. Запропонований проект навчального плану відповідає сформованому колу професійних компетентностей, якими має володіти менеджер із соціальної відповідальності. Він розрахований на 120 кредитів ЄКТС, містить 75 % обов'язкових і 25 % вибіркового компонент, що повністю відповідає чинному національному законодавству [11].

Висновки та перспективи подальших досліджень

1. Обґрунтована актуальність підготовки фахівців з управління соціальною відповідальністю для потреб фармації з урахуванням соціальної значущості галузі та в умовах імплементації Україною європейських норм щодо соціального захисту і соціального забезпечення населення.

2. Визначені мета і система освітніх компонентів за ОПП «Управління соціальною відповідальністю». За результатами вивчення чинного національного законодавства та зіставлення його з вимогами вітчизняних і закордонних роботодавців до посади менеджера із соціальної відповідальності сформовано перелік фахових компетентностей менеджера із соціальної відповідальності, що створює основу для подальшого проектування посадової інструкції такого фахівця на підприємствах фармацевтичної галузі.

3. Сформований перелік обов'язкових (обов'язкових навчальних дисциплін) та

варіативних (варіативних навчальних дисциплін) компонент ОПП «Управління соціальною відповідальністю» є основою запропонованого проекту навчального плану для

підготовки менеджерів із соціальної відповідальності у ЗВО фармацевтичного (медичного) профілю.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Перелік використаних джерел інформації

1. Bowen, H. R. *Social responsibilities of the businessman* / H. R. Bowen. – New York : Harper & Brothers, 1953.
2. Davis, K. Understanding the social responsibility puzzle / K. Davis // *Business Horizons*. – 1967. – Vol. 10, Issue 4. – P. 45-50. doi : 10.1016/0007-6813(67)90007-9.
3. Davis, K. The case for and against business assumption of social responsibilities / K. Davis // *Academy of Management J.* – 1973. – Vol. 16, Issue 2. – P. 312-322. doi : 10.2307/255331.
4. Davis, K. Can business afford to ignore social responsibilities? / K. Davis // *California Management Rev.* – 1960. – Vol. 2, Issue 3. – P. 70-76. doi : 10.2307/41166246.
5. Carroll, A. B. A three-dimensional conceptual model of corporate performance / A. B. Carroll // *Academy of Management Rev.* – 1979. – Vol. 4, Issue 4. – P. 497-505. doi : 10.5465/amr.1979.4498296.
6. Carroll, A. B. The pyramid of corporate social responsibility : toward the moral management of organization stakeholders / A. B. Carroll // *Business Horizons*. – 1991. – Vol. 34, Issue 4. – P. 39-48. doi : 10.1016/0007-6813(91)90005-g.
7. Carroll, A. B. Managing ethically with global stakeholders: A present and future challenge / A. B. Carroll // *Academy of Management Executive*. – 2004. – Vol. 18, Issue 2. – P. 114-120. doi : 10.5465/ame.2004.13836269.
8. Черкашина, А. В. Дослідження сучасного стану соціальної відповідальності найбільших аптечних мереж міста Харкова / А. В. Черкашина, А. А. Котвіцька // *Управління, економіка та забезпечення якості в фармації*. – 2014. – № 3. – С. 36-42.
9. Толочко, В. М. Посилення соціальної відповідальності в діяльності аптечних закладів України / В. М. Толочко, М. В. Зарічкова // *Соціальна фармація : стан, проблеми та перспективи : міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.*, 17-20 бер. 2014 р. / ред. кол. : А. А. Котвіцька та ін. – Х. : НФаУ, 2014. – С. 128-132.
10. Посилкіна, О. В. Дослідження вимог роботодавців до кандидатів на посаду менеджера із соціальної відповідальності сучасних фармацевтичних підприємств / О. В. Посилкіна, Ю. С. Братішко // *Управління, економіка та забезпечення якості в фармації*. – 2016. – № 3. – С. 38-44. doi : 10.24959/uekj.16.35
11. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : закон України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 10.08.2018).
12. Національна рамка кваліфікацій, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF> (дата звернення: 10.08.2018).
13. Corporate Social Responsibility Manager [Internet]. – Available at : <https://www.villanovau.com/resources/public-administration/corporate-social-responsibility-jobs/#.W2AY-dIzbIV> (дата звернення: 10.08.2018).

References

1. Bowen, H. R. (1953). *Social responsibilities of the businessman*. New York: Harper & Brothers.
2. Davis, K. (1967). Understanding the social responsibility puzzle. *Business Horizons*, 10 (4), 45-50. doi: 10.1016/0007-6813(67)90007-9.
3. Davis, K. (1973). The case for and against business assumption of social responsibilities. *Academy of Management J.*, 16 (2), 312-322. doi: 10.2307/255331.
4. Davis, K. (1960). Can business afford to ignore social responsibilities? *California Management Rev.*, 2 (3), 70-76. doi: 10.2307/41166246.
5. Carroll, A. B. (1979). A three-dimensional conceptual model of corporate performance. *Academy of Management Rev.*, 4 (4), 497-505. doi: 10.5465/amr.1979.4498296.
6. Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility : toward the moral management of organization stakeholders. *Business Horizons*, 34 (4), 39-48. doi: 10.1016/0007-6813(91)90005-g.
7. Carroll, A. B. (2004). Managing ethically with global stakeholders : A present and future challenge. *Academy of Management Executive*, 18 (2), 114-120. doi: 10.5465/ame.2004.13836269.
8. Cherkashyna, A. V., Kotvitska, A. A. (2014). *Upravlinnia, ekonomika ta zabezpechennia yakosti v farmatsii*, 3, 36-42.

9. Tolochko, V. M., Zarichkova, M. V. (2014). Proceeding from *Sotsialna farmatsiia: stan, problemy ta perspektyvy: mizhnar. nauk.–prakt. internet–konf.*, (17–20 ber. 2014 r.) (pp. 128-132). Kharkiv: NFaU.
10. Posylkina, O. V., Bratishko, Yu. S. (2016). *Upravlinnia, ekonomika ta zabezpechennia yakosti v farmatsii*, 3, 38-44. doi: 10.24959/uekj.16.35.
11. Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu". Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
12. Natsionalna ramka kvalifikatsii, zatverdzhena postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lystopada 2011 No. 1341. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>
13. Corporate Social Responsibility Manager. Available at: <https://www.villanovau.com/resources/public-administration/corporate-social-responsibility-jobs/#.W2AY-dIzbIV>.

Відомості про авторів:

Посилкіна О. В., доктор фармацевтичних наук, професор, завідувач кафедри управління та економіки підприємства, Національний фармацевтичний університет (<http://orcid.org/0000-0003-4529-4332>). E-mail: o.posilkina@gmail.com

Братишко Ю. С., кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри управління та економіки підприємства, Національний фармацевтичний університет (<http://orcid.org/0000-0002-3831-8722>). E-mail: bratishko@i.ua

Information about authors:

Posilkina O. V., Doctor of Pharmacy (Dr. habil.), professor, head of the Department of Management and Economics of Enterprises, National University of Pharmacy (<http://orcid.org/0000-0003-4529-4332>). E-mail: o.posilkina@gmail.com

Bratishko Yu. S., Candidate of Pharmacy (PhD), associate professor of the Department of Management and Economics of Enterprises, National University of Pharmacy (<http://orcid.org/0000-0002-3831-8722>). E-mail: bratishko@i.ua

Сведения об авторах:

Посылкіна О. В., доктор фармацевтических наук, профессор, заведующая кафедрой управления и экономики предприятия, Национальный фармацевтический университет (<http://orcid.org/0000-0003-4529-4332>). E-mail: o.posilkina@gmail.com

Братишко Ю. С., кандидат фармацевтических наук, доцент кафедры управления и экономики предприятия, Национальный фармацевтический университет (<http://orcid.org/0000-0002-3831-8722>). E-mail: bratishko@i.ua

Надійшла до редакції 11.09.2018 р.